

Homenatge a
Manel Martínez i Garcia

Christian Pomares Latorre

- **Manel Martínez i Garcia:**
- **naturalista i divulgador del patrimoni arquitectònic**
- **rural de la Conca de Barberà**
-
- **Christian Pomares Latorre**
-

Els orígens

Nascut a Vimbodí el 1962, és fill de Manuel Martínez Sánchez i Juana Garcia Izquierdo, immigrants d'Andalusia. Ell és el petit de cinc germans. La família paterna arriba a Catalunya en plena postguerra (1941) i s'instal·la com a masovera al mas de Dalt de Vimbodí. Entre els anys seixanta i setanta els seus pares regenten el bar del poble a la Plaça Major, anomenat Bar Manuel. En aquell ambient va passar la seva infantesa, de la qual guarda bons records. La gent gran del poble encara té memòria de les seves trapelleries. Malauradament als vuit anys mor el seu pare (1970) i un any després la seva germana Maria, amb tan sols divuit anys. Als sis anys es matricula a l'escola pública de la vila, fins als catorze, sempre amb el mateix mestre, l'Isidro Ponce Hilario. Acabats els estudis primaris no desitja continuar estudiant (fet habitual a l'època), malgrat les recomanacions del seu professor i el 1976 comença a treballar de manobre a la construcció. Per insistència del senyor Ponce realitza els estudis d'auxiliar mercantil, gràcies a les classes particulars nocturnes que li feia després de la jornada laboral, i finalment es gradua a l'Acadèmia Roig, de Tarragona (1979). Quan treballa per a l'empresari local Salvador Miret coincideix amb el mestre d'obres Ramon Maria Bernat Malet, que l'introdueix en coneixement del bosc de Poblet. Precisament li dedica el seu primer llibre sobre el bosc (2001). El 1979, a la discoteca Sínia de l'Espluga de Francolí, lloc de trobada dels joves del moment, coneix la Maria Crisol Molina, amb qui es casa el 1986 i es trasllada a Montblanc. Malgrat que fa més anys de la seva residència a la vila ducal, sempre diu que és de Vimbodí. Del seu matrimoni ha tingut dos fills, el Sergi (1991) i la Sara (1996) i, el 2022 neix el primer net, el Pol.

La família quan portava el bar del poble (anys 60)

El Manel en edat escolar (1972)

El Manel i la Maria de joves (1986)

Els seus fills, Sergi i Sara, amb una bona collita de bolets (2005)

D'excursió amb la família als Pirineus, una de les seves grans passions (2007)

Amb la Maria al parc nacional d'Ordesa (2012)

Vida laboral

Tal com hem esmentat, el 1976 entra en el món de la construcció, on hi continua fins el 1984, quan es quedà a l'atur. Sense possibilitats de trobar feina, dos anys després s'aventurà a obrir una parada de pesca salada al nou mercat central de Montblanc, on hi treballa fins el 1991. Aleshores decideix entrar en una escola-taller forestal a Cornudella del Montsant, on hi va passar dos anys, aprenent sobre plantes, arbres i boscos. Aquell bienni fou cabdal per al seu futur; el contacte amb la natura fou molt gratificant i també va aprendre nocions de topografia, fet que li va permetre presentar-se el 1992 a unes oposicions al Servei de Costes de Tarragona, del Ministeri per a la Transició Ecològica, i s'incorporà a la plaça el gener de 1993. El 2023 fa més de trenta anys que hi treballa. Al Servei també s'ha format amb cursos d'informàtica i el 2004 s'ha tret el certificat del Nivell C de llengua catalana, a l'Escola d'Administració Pública de Catalunya.

Vida associativa

A Vimbodí el Manel ha format part del CF Vimbodí, primer com a jugador i després com a soci. També ha participat una temporada a Ràdio Vimbodí FM, on feia un programa sobre natura i medi ambient. Amb domicili ja a Montblanc aviat va contactar (1988) amb Joan Cartanyà, que aleshores reprenia les activitats del Centre d'Història Natural de la Conca de Barberà (CHNCB). Allà seria on ambdós es coneixerien i van establir una amistat que encara perdura. Aquells anys al Centre foren molt actius. El Manel formà part de la junta directiva durant diversos anys, arribant a ser el president entre 2002-2005. En aquesta entitat ell aviat ens va contagiar de la seva estima pel bosc de Poblet i el 1994, sota la seva empena i lideratge, vàrem iniciar una campanya per treure de l'oblit el Paratge Natural d'Interès Nacional de Poblet, amb el pretext que feia deu anys que s'havia publicat la llei de creació i encara no s'havia fet cap actuació; ni ningú, ni tan sols la gent del territori, era coneixedora que el Bosc de Poblet era un espai natural protegit. Aquella campanya durà molt, amb activitats diverses, com xerrades i exposicions, però també amb reunions de treball, visites a polítics

i actuacions reivindicatives, sovint tenses. Avui puc afirmar sens cap mena de dubte que, sense la determinació i la llarga insistència del Manel, difícilment el PNIN de Poblet seria el que és, amb un equip de gestió i treball consolidat, amb unes instal·lacions i equipaments que formen part de l'espai natural. En aquells anys, amb l'ajuda de tots els que li donàvem suport, va aconseguir que el PNIN de Poblet comencés a tenir una gestió real, amb un director específic per l'espai natural, l'Anton Vallvey, unes instal·lacions com a oficina de l'espai, un petit equip de treball i uns primers documents de gestió, com un Pla d'ús i gestió, així com l'ampliació del PNIN amb les dues Reserves Naturals Parcials, la de la Trinitat i la del Titllar.

A més, el 1997 fou soci fundador de l'Associació Amics del Paratge Natural de Poblet, essent-ne el president fins el 2014. Es tractava de constituir una associació que portés a terme activitats relacionades amb la gestió del Paratge i alhora tenir vot i veu en la junta rectora que s'havia de constituir. Des de la constitució de la referida junta el 1999 en fou membre representant primer al CHNCB i després als Amics del Paratge, fins el 2019. En definitiva, parlar de la història del PNIN de Poblet és parlar del Manel Martínez.

És soci de diferents entitats: Museu-Arxiu de Montblanc i Comarca, Centre d'Estudis de la Conca de Barberà, Centre d'Història Natural de la Conca de Barberà, Associació literària l'Escarritx, Club Excursionista Montblanc, Club Atlètic de Montblanc, Associació Creu del Codós, Caminades Vimbodí i Club Bàsquet Montblanc. Amb les diferents entitats on participa i amb d'altres que li sol·liciten, fa sortides guiades pel territori a fi de divulgar i donar a conèixer el patrimoni natural i arquitectònic que ens envolta.

Recerca i divulgació

El seu interès pel bosc de Poblet i l'arquitectura rural l'han portat a realitzar diferents treballs de recerca:

- Recull de documents relacionats amb el bosc de Poblet des de la seva fundació a l'actualitat.

- Estudi i recerca sobre la figura de l'enginyer de forest Josep Reig i Palau.

- Treball de recerca (2002/2003) de l'IPEC (Inventari del Patrimoni Etnològic de Catalunya) sobre «El creixement i davallament del conreu de la vinya del 1850 al 1900, al terme de Montblanc a través de les construccions agràries. La vida a pagès». Conjuntament amb

Rosa Canela, Iolanda Vivancos i Maribel Serra.

-El 2005 també va formar part de l'equip de recerca amb Rosa Canela i Iolanda Vivancos de la beca de l'IPEC, «Els safareigs públics de la Conca de Barberà. Un testimoni de la feina de les dones en el passat».

-Inventaris de barraques i cabanes de pedra seca i altres construccions relacionats amb l'arquitectura rural.

-A final de 2005 i inici de 2006 va participar en l'encàrrec de la URV per elaborar les Unitats del Paisatge relacionades amb la Conca de Barberà i les Muntanyes de Prades, del Catàleg del Paisatge del Camp de Tarragona, treball que vàrem realitzar conjuntament.

-Encàrrec de l'Ajuntament de Montblanc per realitzar un inventari d'edificacions rurals del terme de Montblanc, treball que vàrem realitzar conjuntament.

-Recerca sobre l'apicultura tradicional i les construccions relacionades.

-Encàrrec de l'Ajuntament de Montblanc per a la redacció del Pla Especial de Protecció de barraques de pedra seca al seu terme. El mateix consistori li demana l'elaboració de fitxes sobre elements arquitectònics rurals a declarar BCIL (Bé Cultural d'Interès Local).

Com a divulgador ha realitzat conferències en diferents pobles de la Conca de Barberà i de fora la comarca. També ha fet algunes exposicions com ara:

-Muntatge, l'any 2004, amb el Consell Comarcal de la Conca de Barberà, d'una exposició itinerant que recorré bona part dels pobles de la comarca titulada: «Mostra d'arquitectura rural a la Conca de Barberà».

-El 2006 exposà a la sala Barhaus de Tarragona un muntatge titulat: «Enginy, pedra i aigua», fet amb la col·laboració del Col·legi Oficial d'Arquitectes de Catalunya. Demarcació de Tarragona.

-El 2009 inaugurà a la Sala Sanfeliu de Montblanc l'exposició «Vestigis del passat rural de la Conca de Barberà», que també es portaria a Vimbodí i Lilla.

-El 2018 exposà al claustre de Sant Francesc de Montblanc «Llogarets, masos i molins. Espais viscuts, espais oblidats»; posteriorment l'exposició es traslladà al Centre Cívic de Vimbodí i Poblet.

Presentació del llibre «Guia del Paratge natural de Poblet» amb els tres autors: Manel Martínez, Christian Pomares i Joan Roig (2007)

Exposició a Montblanc sobre «Vestigis del món rural a la Conca de Barberà» (2009)

Col·labora amb l'associació Conca 5.1, on ha publicat deu articles a la secció Brots, del portal de l'associació. També ha col·laborat amb més de 25 articles sobre arquitectura rural i pobles abandonats al Diari de Tarragona. Durant cinc anys (2011-2016) publica un article mensual sobre patrimoni rural a l'Agenda 19. Va participar en el recull d'articles L'Aiguat de Sant Marc», publicat el 2019 per l'Escarritx. El Manel és molt actiu en les xarxes socials (facebook) i internet, on compta amb dues pàgines web i blocs:

Recollint el premi d'assaig, per la seva obra «Apicultura tradicional a la Conca de Barberà». Premis de la Fundació Món Rural (2010)

-<https://webfacil.tinet.cat/manelmar> Sobre arquitectura rural

-<https://webfacil.tinet.cat/boscpo> Sobre el bosc de Poblet

-<https://blocs.tinet.cat/lt/blog/manel-martinez> Sobre arquitectura rural

-<https://blocs.tinet.cat/boscdepoblet/> Sobre el bosc de Poblet

Ha participat en congressos i jornades, presentant diversos estudis:

-1996: 1es Jornades l'Home i el Medi a la Conca de Barberà i les Muntanyes de Prades, organitzades pel CHNCB, a Poblet.

-1999: 2es Jornades l'Home i el Medi a la Conca de Barberà i les Muntanyes de Prades, organitzades pel mateix CHNCB a Poblet.

-2003: Congrés sobre els paisatges de la vinya, organitzat pel Centre d'Estudis del Bages i el Consell Regulador de la DO Pla de Bages, a Manresa.

-2004: 1es Jornades sobre el Bosc de Poblet. Del règim senyorial a la gestió pública, organitzades pel PNIN de Poblet, al Monestir de Poblet.

-2005: Col·laborador en la redacció del Catàleg del Paisatge del Camp de Tarragona.

Acte de l'Associació Amics del Paratge Natural de Poblet al museu de la vida Rural a l'Espluga de Francolí (2015)

Signant llibres a la presentació del seu treball «La vida als masos» (2018)

-2006: 2es Jornades sobre el Bosc de Poblet i les Muntanyes de Prades. Els límits de la pressió pública en el medi natural, organitzades pel mateix PNIN de Poblet, al monestir de Poblet.

-2007: 4a Trobada d'estudi per a la preservació del patrimoni en pedra seca als Països Catalans, organitzada per la Coordinadora d'entitats

per la preservació del patrimoni de la pedra seca, a Sitges.

-2007: 1es Jornades Territori, Desenvolupament i Sostenibilitat a la Conca de Barberà, organitzades pel CHNCB, a Montblanc.

-2010: 3es Jornades sobre el bosc de Poblet i les Muntanyes de Prades. Les polítiques de conservació del territori i la gestió del medi, organitzades pel PNIN de Poblet, al monestir de Poblet.

-2011: Jornadas Paisaje Cultural de la Piedra Seca. Hábitat disperso, desarrollo rural y sostenibilidad, organizadas per Asociación para el Desarrollo del Maestrazgo, a la Iglesiasuela del Cid (Terol).

Fent de guia en una sortida amb el Club Atlètic Montblanc (2022)

-2013: Jornades De la vinya a la fassina. Vinyes, vins i cooperativisme vitivinícola a Catalunya, al Museu de la Vida Rural de l'Espluga de Francolí.

-2015: 4es Jornades sobre el Bosc de Poblet i les Muntanyes de Prades. Coneixements i experiències davant els reptes del canvi climàtic, organitzades pel PNIN de Poblet, al monestir de Poblet.

El Manel i la Maria amb el seu primer net, el Pol (2023)

-2017: 9a Trobada d'estudi per a la preservació del patrimoni en pedra seca als Països Catalans, organitzada per la Coordinadora d'entitats per la preservació del patrimoni de la pedra seca, a les Valls del Moncau.

Jornada sobre l'ús històric dels boscos a Catalunya i el seu significat davant els reptes del futur, organitzada pel CREAM, IEC i la Societat Catalana de Biologia, celebrada a la seu de l'IEC, a Barcelona.

Jornades del paisatge. Intervencions humanes, celebrada a Santa Coloma de Queralt, organitzada per la Carta del Paisatge de la Conca de Barberà.

-2018: 5es Jornades sobre el Bosc de Poblet i les Muntanyes de Prades. Posar en valor la diversitat i la riquesa del patrimoni, organitzades pel PNIN de Poblet, al Museu de la Vida Rural de l'Espluga de Francolí.

-2019: Jornada tècnica. Els pous de gel, secrets de pedra seca, organitzada per Leader del Camp, a Conca Activa, Montblanc.

Col·laborador del projecte: Pobles Abandonats. Una herència universal per al coneixement i desenvolupament del territori. Impulsat per la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB), la Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana (CCEPC) i l'Institut Ramon Muntaner (IRMU).

-2022: 6es Jornades sobre el Bosc de Poblet i les Muntanyes de Prades, organitzades pel PNIN de Poblet, al Museu de la Vida Rural de l'Espluga de Francolí.

Per acabar, voldria destacar que el Manel és d'aquelles persones autodidactes que pertanyen a l'imaginari col·lectiu del món local, on gràcies al seu treball i a la seva dedicació esdevenen referents en molts aspectes del patrimoni històric, natural i cultural d'un territori, que es mouen per la seva passió, per la seva identitat a un lloc vital i pel seu caràcter tossut, persistent i transparent i que, gràcies a això, la resta de persones que compartim amb ell aquest espai o aquests aspectes de la vida tenim l'oportunitat i la sort d'aprendre al voltant de tot això; perquè, a més de ser un estudiós, per damunt de tot és un divulgador amb majúscules de tot el que indaga i aprèn. Personalment, ha estat per mi un company de batalles, neguits i aspiracions en moltes etapes de la vida, un referent pel seu treball i estima a un territori, una persona amb la qual compartim emocions quan parlem d'aspectes històrics i del patrimoni natural d'aquestes terres on vivim i, evidentment, un amic.

Bibliografia de Manel Martínez Garcia

Libres

-(2001) *El bosc de Poblet, al llarg del temps*, CECB, Monografies XI. Montblanc, 220 p.

-(2005) *170 anys de bosc públic. El bosc de Poblet, passat i present*, Associació Amics del Paratge Natural de Poblet. Montblanc. 58 p.

-(2006) *Homenatge a Josep Reig i Palau (1863-1917). Enginyer de forests que dirigí la repoblació forestal del bosc de Poblet*, Col·legi d'Enginyers de Forests a Catalunya. Col·lecció Història Forestal, vol. 2. Solsona. 48 p.

Amb Canela, R. i Vivancos, I. *Els safareigs públics a la Conca de Barberà. Un testimoni de la feina de les dones en el passat*, Edicions Cossetània. Col·lecció El Tinter, 72. Valls. 135 p.

Amb Pomares, C. i Roig, J. (2007) *Guia del Paratge Natural de Poblet*. Associació Amics del Paratge Natural de Poblet. Montblanc. 224 p.

-(2010) *Arquitectura rural. Un patrimoni cultural oblidat. (l'exemple de la Conca de Barberà)*, Edicions Cossetània. Col·lecció El Bagul, 11. Valls. 168 p.

-*Apicultura tradicional a la Conca de Barberà*, Edicions Cossetània. Col·lecció El Tinter, 114. I Premi d'assaig Món Rural. Valls. 94 p.

-*La vida als masos i altres disseminats de la Conca de Barberà*. (2018) Edició pròpia. Impremta Requesens. Montblanc. 254 p.

Articles

-(1992) «Les plagues forestals», *Reboll*, 4, p. 17-22. Montblanc.

-(1995) Amb Pàmies, J. «PNIN de Poblet-Document de conclusions i propostes de futur», *Reboll*, 9, p. 34-36. Montblanc.

-(1996) «El PNIN de Poblet, una zona protegida, oblidada i desconeguda», *Espitllera*, 103, p. 35-37. Montblanc.

-(1996) «El PNIN de Poblet, un fantasma», *Treballs del Centre d'Història Natural de la Conca de Barberà*, vol. 1, p. 231-239. Montblanc.

-(1997) «Itinerari pel barranc de l'Argentada», *Reboll*, 13, p. 13-16. Montblanc.

- (1999) «Els incendis forestals», *Reboll*, 16, p. 11-12. Montblanc.
- «El bosc de Poblet en mans de l'Estat. Repoblació i gestió», *Treballs del Centre d'Història Natural de la Conca de Barberà*, vol. 2, p. 22-35. Montblanc.
- (2000) «La gestió dels boscos i el futur parc natural de les Muntanyes de Prades», *El Foradot*, 1, p. 26-27. Montblanc.
- (2002) «Itinerari pel barranc de la Pascuala», *Reboll*, segona època 1, p. 15-17. Montblanc.
- (2003) «Les obres del ferrocarril», *El Foradot*, 16, p. 13-14. Montblanc.
- «Els forns de calç i els calciners al terme de Montblanc», *El Foradot*, 19, p. 11-14. Montblanc.
- «Recorregut en cotxe pel bosc de Poblet», *Reboll*, segona època 3, p. 9-13. Montblanc.
- Amb Canela Serra, M. i Vivancos, I. «El creixement i davallament del conreu de la vinya del 1850 al 1900, al terme de Montblanc a través de les construccions agràries. La vida a pagès», *Congrés Els paisatges de la vinya, Centre d'Estudis del Bages*, p. 133-138. Manresa.
- «Cent anys de l'inici dels treballs de repoblació del bosc de Poblet», *El Foradot*, 21, p. 25-28. Montblanc.
- (2004) «Arneres i seguers. Mostra d'arquitectura rural relacionada amb la mel», *El Foradot*, 24, p. 14-17. Montblanc.
- «El bosc de Poblet i la seva funció educativa», *Universitas Tarraconensis. Revista de Ciències de l'Educació*, Any XXVIII, III època, p. 123-130. Tarragona.
- «Un indret del bosc de Poblet anomenat la Pena», *Actes de les primeres jornades sobre el bosc de Poblet, Paratge Natural de Poblet*, p. 165-181. Poblet.
- «La Junta Rectora del Paratge Natural de Poblet», *Reboll* segona època, 5, p. 8. Montblanc.
- «El bosc de Poblet i la seva funció educativa», *Reboll* segona època, 5, p. 14-17. Montblanc.
- (2005) «Inventari de barraques de pedra seca al terme de Montblanc», *El Foradot*, 29-30, p. 14-17 i p. 21-24. Montblanc.
- (2006) «Recuperando del olvido al Ingeniero de Montes Jose Reig y Palau (1863-1917)», *Montes*, 83, p. 71-73. Madrid.

«Arneres al terme de Solivella (Conca de Barberà)», *Pedra Seca*, 12, p. 16-17. Barcelona.

«Construccions rurals relacionades amb l'aprofitament de l'aigua, un bé escàs i preuat», *Reboll*, segona època, 8, p. 20-21. Montblanc.
-(2006) «Ponts de pedra a la Conca de Barberà», *Aplec de treballs*, 24, p. 210-226. Montblanc.

«Arquitectura rural al terme municipal de l'Espluga de Francolí», *El Francolí*, 253 i 254, p 22-23 i p. 24-26. L'Espluga de Francolí.
«La delimitació del bosc de Poblet l'any 1899», *Actes de les segones jornades sobre el bosc de Poblet i les Muntanyes de Prades, Paratge Natural de Poblet*, p. 245-258. Poblet.

«Recull de bibliografia de les Muntanyes de Prades relacionada amb les ciències naturals», *Actes de les segones jornades sobre el bosc de Poblet i les Muntanyes de Prades, Paratge Natural de Poblet*, p. 337-352. Poblet.

-(2008) «Conèixer el Paratge Natural de Poblet, un espai singular i molt a prop», *Estímul*, 2 i 3, p. 13 i p 10-11. La Canonja.

«Histories d'un bosc», *Descobrir*, 124, Dossier central. Barcelona.

«Arquitectura Popular. Construccions rurals», *Història de la Conca de Barberà*. volum de la història de l'Art. Consell Comarcal de la Conca de Barberà, p. 460-469. Montblanc.

«L'arquitectura rural a la Conca de Barberà, un ric patrimoni», *Actes de les jornades sobre territori, desenvolupament i sostenibilitat a la Conca de Barberà*. CHNCB, p. 113-124. Montblanc.

«La pèrdua del patrimoni arquitectònic rural», *Actes de les jornades sobre territori, desenvolupament i sostenibilitat a la Conca de Barberà*. CHNCB, p. 169-174. Montblanc.

-(2012) «Inventari de rellotges de sol a la Conca de Barberà», *Aplec de treballs*, 30, p. 229-240. Montblanc.

-(2013) «Josep Reig i Palau (1863-1917) pioner de l'educació ambiental al bosc de Poblet», *Aplec de treballs*, 31, p. 79-90. Montblanc.

-(2014) «El maquis a les Muntanyes de Prades: la figura d'Emiliano Fernández Castro (1944-1947)», *Aplec de treballs*, 32, p. 193-206. Montblanc.

-(2015) «Construccions rurals relacionades amb el conreu la vinya (l'exemple de la Conca de Barberà)», *Podall*, 4, p. 230-247. Montblanc.

-(2016) «Els molins fariners del terme de Montblanc», *El Foradot*, 94, p. 23-24. Montblanc.

- (2020) «Llogarets abandonats a la Conca de Barberà i les Muntanyes de Prades durant el segle XX», *Podall*, 9-10, p. 445-459. Montblanc.
- «La Vall de Montblanc», *Podall*, 9-10, p. 471-484. Montblanc.
- (2022) «Les antigues teuleries i forns rajolers a la Conca de Barberà», *Podall*, 11, p. 181-188. Montblanc.
- «El bosc de Poblet, una joia forestal», *Cultura i Paisatge*, 14, p. 102-109. Valls.